

INTACT

HET BEROEPSGEHEIM EN DE VROUWELIJKE
GENITALE VERMINKINGEN

Wat zijn de vrouwelijke genitale verminkingen (VGV)?

De Wereldgezondheidsorganisatie beschouwt als vrouwelijke genitale verminkingen « all procedures that involve partial or total removal of the external genitalia and/or injury to female genital organs for cultural or any other non-therapeutic reasons ». Het is een fundamentele aanslag op de fysieke en psychische integriteit van vrouwen.

Genitale verminkingen hebben ernstige gevolgen voor de gezondheid van vrouwen. Ze veroorzaken ernstige pijn en onmiddellijke complicaties, zoals infecties, psychisch lijden en identiteitsstoornissen maar hebben ook gevolgen op lange termijn. De besnijdenis en de infibulatie veroorzaken tevens verloskundige complicaties en kunnen zelfs de dood veroorzaken.

Vrouwelijke genitale verminkingen gebeuren meestal tussen de leeftijd van 4 en 12 jaar. Het gebeurt dat meisjes naar hun land van herkomst gestuurd worden door de familie om ze volgens de traditie te laten besnijden.

Vrouwelijke genitale verminking vindt plaats in vele landen, maar is niet gebonden aan een bepaalde religie of filosofische gedachte.

Waarom deze brochure ?

Misschien kwam u reeds in contact met een slachtoffer van besnijdenis of met iemand die u heeft toevertrouwd deze praktijk te vrezen ?

Dergelijke vaststellingen of vertrouwelijke mededelingen botsen soms met vraagstellingen die verband houden met het respect van het beroepsgeheim, van uitheemse gebruiken, van het privé-leven van familie's, het belang van het kind, het strafrechterlijk verbod,....

Deze brochure is bestemd voor de mensen uit de praktijk, die geconfronteerd worden met de problematiek van de VGV. De bedoeling is om hen bij te staan in een betere benadering van de kwestie van het beroepsgeheim, de uitzonderingen en de mogelijkheden om de nodige bijstand te verlenen aan de slachtoffers of mogelijke slachtoffers.

Nultolerantie voor vrouwelijke genitale verminking.

Vrouwelijke genitale verminking is een gezondheidsprobleem op wereldvlak. Het wordt internationaal erkend als een schending van de mensenrechten. Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie zijn 100 tot 140 miljoen vrouwen en meisjes het slachtoffer van deze verminking en lopen 3 miljoen meisjes per jaar het risico om besneden te worden.

De aandacht die de problematiek tot op vandaag in Vlaanderen en Brussel heeft gekregen, is beperkt. Cijfers uit 2010 leren dat 6.255 meisjes en vrouwen in België het slachtoffer werden van genitale verminking. En een grote groep loopt een ernstig risico om verminkt te worden.

Religieuze rites, overgangsrituelen, mythes, economische afhankelijkheid van vrouwen en tradities houden deze schadelijke praktijk in stand. Deze redenen rechtvaardigen echter de verminking van vrouwen en meisjes niet. De gevolgen van vrouwelijke genitale verminkingen zijn meervoudig en langdurig zowel op emotioneel-psychisch, op socio-economisch, op fysiek als op seksueel en reproductief vlak. Soms leidt deze praktijk zelfs tot de dood. Preventie neemt dan ook een belangrijke plaats in bij de bestrijding van dit geweld.

Artikel 409 van het Strafwetboek veroordeelt alle vormen van vrouwelijke seksuele verminking. Uit de praktijk blijkt echter dat deze wet weinig gekend is en weinig wordt toegepast. Deze brochure wil informatie verstrekken aan diverse beroepsgroepen die beroepsmatig in aanraking kunnen komen met vrouwelijke genitale verminking. Op deze manier kunnen we tegemoet komen aan de te beperkte kennis van hulpverleners en reiken we hen handvaten aan hoe zij gepast kunnen handelen wanneer ze geconfronteerd worden met de problematiek.

*Jo Vandeurzen,
Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*

De vrouwelijke genitale verminking is een vorm van mishandeling.

De vrouwelijke genitale verminking (VGV) is een vorm van mishandeling, net zoals andere vormen van geweld (verkrachting, slagen en verwondingen). Ze wordt door een aantal internationale teksten beschouwd als foltering.

In België wordt deze praktijk bestraft door het strafrechtelijk wetboek (art. 409) en de mogelijke slachtoffers kunnen een verblijfsrecht opeisen op basis van een asielaanvraag.

Hoewel deze praktijk afkomstig is uit andere culturen, moeten de vrouwelijke verminkingen niet anders benaderd worden dan de vormen van mishandelingen die we kennen.

Het beroepsgeheim

Wie is door het beroepsgeheim gebonden ?

Het beroepsgeheim geldt voor elke persoon die uit hoofde van zijn beroep of van zijn staat kennis heeft van geheimen die hem toevertrouwd worden; zoals onder andere een dokter, een psycholoog, een sociaal assistent maar ook een vrijwilliger, een opleider, een straatwerker,...

Welke informatie wordt bedoeld ?

De verplichte geheimhouding betreft zowel de informatie die vertrouwelijk wordt meegedeeld door de cliënt of patiënt als de gegevens welke de professionelen in de uitoefening van hun opdracht of beroep te weten komen en deze die daarmee verband houden (wat de deskundige heeft kunnen vastleggen, raden of zonder zijn medeweten te weten is gekomen op het ogenblik van de ontmoeting).

Wat beoogt het beroepsgeheim ?

Het beroepsgeheim beoogt de bescherming van de noodzakelijke vertrouwensrelatie tussen de cliënt en de deskundige, maar ook de persoon zelf, zijn vrijheid, zijn privé-leven en de belangen van de maatschappij. Het is een zwijgplicht die blijft gelden zelfs als de persoon die zich heeft toevertrouwd instemt om deze op te heffen. Het doorbreken ervan wordt strafrechtelijk vervolgd (artikel 458 van het strafwetboek)

In welke situaties kan het beroepsgeheim worden doorbroken (spreekplicht) ?

1. Verplichting tot hulp aan personen in nood (schuldig verzuim) en noodtoestand

Elke persoon is verplicht om hulp te bieden aan iemand in nood (art. 422bis SW). Er kan soms sprake zijn van een situatie waarin tegenstrijdige waarden in gedrang komen : zwijgen omwille van het verplicht beroepsgeheim of spreken om een onmiddellijke bescherming te bieden aan een persoon en op die manier hogere waarden te vrijwaren (fysieke of mentale integriteit).

Het doorbreken van het beroepsgeheim wordt echter onderworpen aan strikte voorwaarden:

- Indien het slachtoffer minderjarig is en de VGV reeds is gebeurd: op voorwaarde dat hij het slachtoffer heeft onderzocht of door het slachtoffer in vertrouwen werd genomen, er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de psychische of fysieke integriteit van de betrokkene, en hij deze integriteit zelf of met hulp van anderen (gedeeld beroepsgeheim) niet kan beschermen (art. 458bis SW).
- In alle andere gevallen (het misdrijf is nog niet gepleegd, het mogelijke slachtoffer is meerderjarig), kan de noodtoestand enkel ingeroepen worden indien er een dreigend en ernstig gevaar is , op voorwaarde dat de beroepskracht niet tijdig kan ingrijpen om dit gevaar te voorkomen, alleen of met de hulp van anderen.

Een aanmelding van een feit kan bijvoorbeeld plaatsvinden in volgende situaties :

- Een onderwijzer heeft een ernstig vermoeden dat een intacte leerling zal worden besneden in haar land van oorsprong (onmiddellijk vertrek) ;
- Een sociale werker heeft een expliciete vraag gekregen om het adres van een “exciseuse” te krijgen om een jonge vrouw te “reinigen” die in de nabije toekomst gaat trouwen;
- Een dokter stelt vast dat een meisje een VGV heeft ondergaan in België en dat dit ook haar zuster te beurt zou kunnen vallen ;
- Een verpleegster stelt vast dat een recent besneden meisje dringende verzorging nodig heeft, dat ze zelf niet kan ingrijpen en stelt vast dat de ouders haar niet naar het ziekenhuis willen brengen om haar te verzorgen uit schrik om aangegeven te worden

Daarentegen zullen een gerucht , de nationaliteit of de ethnische origine van iemand geen voldoende basis vormen om tot een aanmelding over te gaan: deze elementen kunnen enkel aansporen om deze situatie op de te volgen en verder uit te diepen.

2. Aangifte(plicht)recht van ambtenaren

In principe moeten ambtenaren, voor wanbedrijven en misdaden waar ze kennis van hebben in het kader van hun ambt, de Procureur des Konings ervan informeren (art. 29 Wb Sv). Indien de ambtenaar echter een functie vervult binnen een psycho-medisch-sociale context die hem ook onderwerpt aan het verplicht beroepsgeheim, mag hij die misdaden of wanbedrijven niet aangeven, tenzij hij geconfronteerd wordt met een noodtoestand.

Het gedeeld beroepsgeheim

Wat wordt bedoeld met gedeeld beroepsgeheim?

Hoe moet hiermee worden omgegaan ?

Omeen (mogelijk) slachtoffer te beschermen kan het beroepsgeheim gedeeld worden met andere beroepskrachten, eveneens gehouden aan het beroepsgeheim.

Het delen van informatie in de hulpverlening tussen verschillende werkers (van de medische, psychologische of sociale sector) is toegestaan mits sommige voorwaarden:

- de gegevensuitwisseling heeft enkel betrekking op gegevens die noodzakelijk zijn voor de hulpverlening ;
- de gegevens worden enkel uitgewisseld in het belang van de personen tot wie de hulpverlening zich richt ;

- de genoemde actoren trachten, in de mate van het mogelijke, de geïnformeerde instemming met de gegevensuitwisseling te verkrijgen van de persoon op wie de gegevens betrekking hebben.

In het kader van de Integrale jeudhulp zijn deze voorwaarden specifiek voorzien in het Decreet Integrale Jeudhulp (art. 32, Kaderdecreet Integrale jeudhulp).

Welke informatie mag bekendgemaakt worden ?

Enkel de informatie die noodzakelijk is voor de bescherming van het (mogelijk) slachtoffer. Het respect van het beroepsgeheim dwingt de professionelen ertoe aan een collega of aan de bevoegde diensten enkel een beperkte informatie door te geven zodat een gerichte tussenkomst mogelijk is.

Hoe omgaan met een risico voor VGV ?

- Niet in paniek raken.
- Dit bespreken met andere leden van het team of andere professionelen om de ervaringen te delen, de prioriteiten vast te leggen, de mogelijke alternatieven te bestuderen, en de beste manier om de besnijdenis te voorkomen te evalueren.
- Vooral de nadruk leggen op preventie en bemiddeling met de naasten van het mogelijke slachtoffer.
- Indien het mogelijke slachtoffer minderjarig is, de bestaande protocollen gericht op kindermishandeling consulteren en dit bespreken met de ploeg.
- In het geval van twijfel, advies zoeken, zelfs anoniem, bij de bevoegde instanties of verenigingen zoals :
 - de Kinderrechtencommissaris
 - de diensten van de Bijzondere Jeugdzorg
 - het parket
 - vzw INTACT of vzw GAMS-België.
- Indien een ernstig, dreigend en reëel gevaar wordt vastgesteld, een informatie doorsturen naar de bevoegde diensten of verenigingen hierboven vermeld.
- In geval van hoogdringendheid en zonder

enige andere mogelijkheid tot actie, de politie bellen of een expliciete aangifte doen bij de Procureur des Konings.

Wat in geval iemand wordt geconfronteerd met een VGV die reeds uitgevoerd werd?

- Niet in paniek raken.
- Zelf een ondersteuning verlenen aan het slachtoffer of in het kader van een pluridisciplinair team (medisch, psychologisch).
- Dit bespreken met andere leden van het team of andere professionelen om de ervaringen te delen, de prioriteiten vast te leggen, de mogelijke alternatieven te bestuderen.
- Indien het slachtoffer minderjarig is, verwijzen naar de protocollen gericht op kindermishandeling en dit bespreken met de ploeg.
- In het geval van twijfel, advies zoeken, zelfs anoniem, bij de bevoegde instanties of gespecialiseerde verenigingen zoals :
 - de Kinderrechtencommissaris
 - de diensten van de Bijzondere Jeugdzorg
 - het parket

- vzw INTACT of vzw GAMS-België.
- Het risico evalueren van eventuele VGV in de naaste bekende omgeving van het slachtoffer.
- Indien een ernstig, dreigend en reëel gevaar wordt vastgesteld, een expliciete informatie doorsturen naar de bevoegde diensten of verenigingen hierboven vermeld.
- In geval van hoogdringendheid en zonder enige andere mogelijkheid tot actie, de politie bellen of een expliciete seining (of aanmelding) doorgeven aan de Procureur des Konings.

De medische en psychologische attesten

Een medisch of psychologisch attest kan aangevraagd worden door een persoon, op zijn eigen verzoek en voor eigen gebruik. Voor zover dit attest afgeleverd wordt aan de betrokkene zelf, op zijn eigen verzoek en het zich beperkt tot het vaststellen van zorgen die reeds verstrekt werden of nog steeds aan de gang zijn of van klachten van de patiënt, zal dit het beroepsgeheim niet schenden. **De Nationale Raad van de orde van de geneesheren** schrijft voor dat de arts

dit getuigschrift voorzichtig en discreet zou opstellen. Het laat de dokter toe om, zondig ook rechtstreeks een verslag te overhandigen aan de arts van de instelling waarvan het bekomen van een sociaal voordeel afhangt, met de goedkeuring van de patiënt of van zijn naasten (advies van 21 maart 2009, weigering van medische attesten-Vreemdelingen).

Wartoe dient een dergelijk getuigschrift ?

- Het kan aangevoerd worden in het kader van de bewijsvoering van een gegronde vrees voor vervolging bij terugkeer van een asielzoeker, om vast te stellen dat een vrouw een VGV heeft ondergaan of dat dit nog niet is gebeurd, of nog om de medische of psychologische gevolgen ervan te bewijzen.
- Het kan een aanvraag tot verblijf om medische redenen of om humanitaire redenen ondersteunen, bijvoorbeeld, de fysieke of psychische gevolgen van de VGV waarmee de verzoekster te kampen heeft.
- Het kan gevoegd worden aan een klacht. Een medisch onderzoek door een

keuringsarts zal dan ook waarschijnlijk ook overwogen worden.

De specifieke situatie van de een integriteitscertificaat gevraagd door het Commissariaat generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen (CGVS)

Het CGVS vraagt jaarlijks een integriteitscertificaat aan voor een meisje waarvan de familie asiel heeft verkregen op basis van een vrees voor VGC voor dit kind ingeval van terugkeer naar het land van oorsprong. Dit is een maatregel om na te gaan dat de reden voor het bekomen van het beschermingsstatuut nog steeds geldig is en dat de nood aan internationale bescherming nog altijd gerechtvaardigd is, in afwezigheid van enige specifieke instelling in België die dit zou opvolgen. Indien dit getuigschrift vaststelt dat het meisje ondertussen VGV heeft ondergaan, meent het CGVS dat het vluchtelingenstatus kan worden beëindigd.

LIJST VAN GESPECIALISEERDE ARTSEN

vzw Constats : www.constats.be

vzw GAMS- België : www.gams.be

BEVOEGDE INSTELLINGEN EN VERENIGINGEN

Diensten van de Bijzondere Jeugdzorg :

<http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn>
www.osbj.be

Kinderrechtencommissaris :

www.kinderrechtencommissariaat.be

vzw INTACT;

www.intact-association.org en

vzw GAMS-België:

www.gams.be

IN GEVAL VAN NOOD

Contacteer de politie op het nummer 112 of het Parket van het gerechtelijk arrondissement waarin je verblijft

INFORMATIE OVER DE PROCEDURE INDIEN GECONFRONTEERD MET VGV VAN MINDERJARIGEN

U kan de bevoegde protocollen vinden op de website van onze vzw : www.intact-association.org

Tekst van de juridische bepalingen vermeld in de brochure :

Art. 409. Strafwetboek :

- § 1 “Hij die eender welke vorm van verminking van de genitaliën van een persoon van het vrouwelijke geslacht uitvoert, vergemakkelijkt of bevordert, met of zonder de toestemming van deze persoon, zal bestraft worden met een gevangenisstraf van 3 tot 5 jaar. De poging zal bestraft worden met een gevangenisstraf van 8 dagen tot een jaar. “
- § 2. “Indien de verminking uitgevoerd wordt op een minderjarige of met een winst oogmerk, is de straf opsluiting van vijf jaar tot zeven jaar. (...)”

Art. 422bis Strafwetboek : “Met gevangenisstraf van acht dagen tot (een jaar) en met geldboete van vijftig [euro] tot vijfhonderd [euro] of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was. (De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is.)”

Art. 458 Strafwetboek : “Geneesheren, heilkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van honderd frank tot vijfhonderd frank.”

Art. 458bis Strafwetboek : “Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en die hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de art. 372 tot 377, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425 en 426, gepleegd op een minderjarige kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door art. 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de Procureur des Konings, op voorwaarde dat hij het slachtoffer heeft onderzocht of door het slachtoffer in vertrouwen werd genomen, er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de psychische of fysieke integriteit van de betrokkene en hij deze integriteit zelf of met hulp van anderen niet kan beschermen.”

Art. 29, Wetboek van Strafverordening; “Iedere gestelde overheid, ieder openbaar officier of ambtenaar die in de uitoefening van zijn ambt kennis krijgt van een misdaad of van een wanbedrijf, is verplicht daarvan dadelijk bericht te geven aan de procureur des Konings bij de rechtbank binnen wier rechtsgebied die misdaad of dat wanbedrijf is gepleegd of de verdachte zou kunnen worden gevonden, en aan die magistraat alldesbetreffende inlichtingen, processen-verbaal en akten te doen toekomen.”

Art. 32, Decreet van 7 mei 2004 betreffende de integrale jeugdhulp integrale jeugdhulp : “De actoren, bedoeld in artikel 30, eerste lid, wisselen onder elkaar persoonsgegevens uit met het oog op de uitvoering van de bevoegdheden en taken geregeld bij of krachtens dit decreet.

Onverminderd de verplichtingen en beperkingen die voortvloeien uit de wet van 8 december 1992 betreffende de bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens of uit de regelgevingen van de sectoren, is deze gegevensuitwisseling onderworpen aan de volgende voorwaarden :

- 1° de gegevensuitwisseling heeft enkel betrekking op gegevens die noodzakelijk zijn voor de jeugdhulp ;
- 2° de gegevens worden enkel uitgewisseld in het belang van de personen tot wie de jeugdhulp zich richt ;
- 3° de actoren, bedoeld in artikel 30, eerste lid, trachten, in de mate van het mogelijke, de geïnformeerde instemming met de gegevensuitwisseling te verkrijgen van de persoon op wie de gegevens betrekking hebben.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen met betrekking tot de vorm waarin en de wijze waarop de persoonsgegevens worden uitgewisseld.”

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER :

Céline Verbrouck,
Voorzitster INTACT vzw
Defacqzstraat, 1
1000 Brussel

Zetel
Kogelstraat, 22
1000 Brussel
België

Bureau
Defacqzstraat, 1
1000 Brussel
België
+32 (0)2 539 02 04

contact@intact-association.org

Dit project bestaat dankzij de steun van het Europees Vluchtelingenfonds (EVF),
van de Koning Boudewijnsstichting en de Vlaamse Overheid.

